

МЕДІА-ДИСКУРС АВСТРІЇ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРОМОВНОГО БУТТЯ ЕТНОСУ

Микола КАРПІК, Олександр ТВЕРДОХЛІБ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

E-mail: karpik.mykola@gmail.com, osio@i.ua

AUSTRIAN MEDIA DISCOURSE AS REFLECTION OF CULTURAL-LINGUISTIC BEING OF THE ETHNOS

Mykola KARPIK, Oleksandr TVERDOKHLIB

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

E-mail: karpik.mykola@gmail.com, osio@i.ua

ABSTRACT: We consider the impact of media discourse on linguistic culture, focusing on the Austrian press and its role in development of the Austrian national version of German; we analyze the current research of the Austrian German standard, conducted on the material of modern journalism; we identify the main lexical processes that occur in modern Austrian German and are reflected in the media discourse; we substantiate the presence of convergent and divergent features in the functioning of Austrian German. The aim of the article is to reveal the features of Austrian media discourse and to identify the main processes taking place in the language of the Austrian press at the lexical level, in particular the use of Austriacisms and Teutonisms, as well as regionally marked lexical-morphological and phraseological units. We see its relevance in identifying trends in the development of pluricentric language and in elucidating the impact of media discourse on it.

Thus, influence of mass media (especially of the press) on development of the Austrian national version of German is undeniable. It manifests itself in the fact that mass media, which are published in Germany, are a source of penetration of the new linguistic phenomena into the Austrian German. As a rule, this relationship is not symmetrical: German is the donor language for the Austrian German, which in this situation is the recipient language. In general, the linguistic colour of the national media is of great importance for the functioning and further development of the divergent version of German in Austria.

KEYWORDS: pluricentric languages, German, Austrian German, divergence, convergence, ethnocultural aspect, media discourse, press of Austria, mass media, cultural-linguistic being of the ethnos

Однією з головних ознак сучасного суспільства є наявність розвинутої системи масової комунікації. Функціонування сучасного соціуму є неможливим без таких ЗМІ, як преса, радіо і телебачення, інтернет, котрі забезпечують нас різноманітною інформацією, повідомляючи її певною мовою.

Відтак, базуючись на понятті дискурсу у визначенні А. Мартинюк (*дискурс* – ситуативно обумовлена інтерсуб’єктна мовленнєво-розумова діяльність, спрямована на взаємну орієнтацію у життєвому просторі на основі надання мовній формі семіотичної значущості (Мартинюк, 2011, с. 11) та загальноприйнятому понятті мас-медіа¹, ми послуговуємося терміном „медіа-дискурс“ як його розуміють І. Печеранський та Х. Васкул: „Мас-медійний дискурс – це когнітивно-прагматичне середовище, що реалізує свою сутність за допомогою виробництва і трансляції на широку аудиторію оціночних смислів та ідеологем“ (Печеранський, Васкул, 2018, с. 28).

Преса найшвидше реагує на будь-які зміни суспільної дійсності. Мова преси дуже швидко витісняє з ужитку старі моделі і постійно пропонує щось нове, вправляючись у тому, хто з журналістів справить найбільше враження на читача. Особливо бурхливо реагує на політико-економічні зміни у суспільстві саме публіцистика (Іваницька, Кісельова, 2009, с. 150–154). Тому медіа-дискурс є одним із найбільш динамічних мовних контекстів, де постійно з’являються інновації: лексичні новотвори, семантичні неологізми, реанімовані архаїзми, перифрази, крилаті вислови, запозичення з інших мов (Підкамінна, 2017, с. 95–101; Rheindorf, Wodak, 2019; Rössler, 2001), що висвітлювалося нами у попередньому дослідженні (Karpik, Pavlychko, 2019).

Існує думка, що дискурс мас-медіа породжується як соціальний продукт і характеризується протиборством двох протилежних тенденцій (Шевелідзе, 2021, с. 132–135). З одного боку, мас-медійний дискурс не може не відображати прагнення до глобалізації, що є притаманним для сучасного суспільства. З іншого боку, будь-який мас-медійний текст створюється представниками

---

¹ <https://www.duden.de/rechtschreibung/Massenmedium>

певної лінгвокультурної спільноти та не може не відображати ціннісні установки цієї спільноти, її культуру. Навіть завдання глобалізації, що зумовлюють виникнення потужних інтеграційних сил, не можуть остаточно подолати відцентрові процеси, які сприяють передачі й відтворенню етнокультурної специфіки. Саме ці дві непоєднані та, водночас, взаємодоповнюючі тенденції – до глобалізації та до самоствердження – є визначальними для існування сучасного дискурсу мас-медіа.

Враховуючи сьогодишню реальність, ми можемо спостерігати трансформацію способів передачі інформації через ЗМІ. Мова стає засобом, що формує лінгвокультурний простір. Тому дослідження такого характеру є сьогодні особливо актуальними, оскільки мова ЗМІ зазнає змін, в результаті яких у літературну мову проникають нові мовні явища, адже система мови – це поняття, що охоплює процес мовних та мовленнєвих змін. Ці зміни торкаються усіх підсистем мови, усіх її рівнів. Вони спостерігаються у мовленні будь-якого мовного колективу та охоплюють мовлення окремих територій.

Мова ЗМІ також зазнає впливу різноманітних чинників, що призводить до її змін. Різні рівні мовної структури – фонологічний, морфологічний, лексичний, синтаксичний, так само як і її проміжні рівні – морфонологічний, словотвірний, фразеологічний (Українська мова: енциклопедія, с. 551–552) – різною мірою є стійкими до нових явищ, а загалом публіцистична галузь володіє надзвичайною здатністю впливати на носіїв мови, які, як свідчать результати досліджень (Pucher, Kranawetter, Reinisch, Koppensteiner, Lenz, 2022), спроможні розпізнавати й оцінювати навіть найтонші фонетичні відмінності стандартизованих варіантів плюрицентричних мов.

Спільна мова та культура вважаються інтегральними чинниками, що об'єднують націю. Це стосується багатьох націй та національних мов, окрім носіїв плюрицентричних мов, у тому числі й німецької. Про плюрицентричні (літературні) мови говорять тоді, „коли вони використовуються більше, ніж в одній країні як національна чи регіональна офіційна мова і мають власні кодифіковані норми“ (Schmidlin, 2011, S. 71). Разом з тим, фундатор польської школи етнолінгвістики Є. Бартмінський вважає, що культурні значення входять до мовної семантики як мовні стереотипи (Bartmiński, 1986, S. 16–17; Бартмінський, 2001, с. 16). Чинниками формування етнічної культури поряд з географічним, господарським, релігійним і т. ін. є мовний і когнітивно-психологічний. Мова фіксує, зберігає і транслює способи категоризації й концептуалізації світу та внутрішнього рефлексивного досвіду народу, когнітивно-психологічний чинник визначає відображення в культурних явищах специфіки сенсорної сфери етносу (зорових, смакових, слухових, ольфакторних, соматичних відчуттів), її оцінки, просторової орієнтації, гештальтування, способів мислення й інших пізнавальних механізмів (Селіванова, 2008, с. 280). Попри те, що питання взаємовпливу мови і культури є дискусійним, більшість сучасних лінгвістів визнають, що мова тісно пов'язана з культурою. Вони „проростають“ одна в одну. Мова є виразником культури, обов'язковою передумовою її розвитку загалом та важливою складовою культури народу, що проживає в певний час у певному місці, зокрема. Мова не існує поза культурою, тобто поза соціально успадкованою сукупністю практичних навичок та ідей, що характеризують наш спосіб життя (Сепір, 1993, с. 185, с. 223). Тому мову необхідно вивчати у нерозривному поєднанні з культурою певного народу, його ідеями та мислетворчістю. Як одна з ознак нації, її „соціальної взаємодії“, мова є основною формою вираження та існування національної культури. Е. Сепір так обґрунтував єдність і специфіку мови та культури: „Культуру можна визначити як те, що певне суспільство творить та думає, а мова – це те, як воно мислить“ (Сепір, 1993, с. 185, с. 193–194).

У політологічному ідеалі люди, які розмовляють єдиною мовою, мали б утворювати єдину націю (та, бажано, єдину державу) (див., наприклад, Horner, 2011). Проте у німецькомовному просторі ця ситуація є іншою. Німецькомовний швейцарець не ідентифікує себе як німця. Переважна більшість австрійців також вважає, що вони є окремішньою нацією з власною ідентичністю і наголошують на своїх відмінностях у мові та ментальності у порівнянні з німцями.

Завдяки сучасним медіа пришвидшуються контакти між країнами та окремими центрами плюрицентричної мови, що має своїм наслідком поступові зміни у національних варіантах мови. У. Аммон звертає увагу на те, що тексти національних мас-медіа переносяться з одного національного центру німецької мови до іншого, зазнаючи певної мовної „фільтрації“. Йдеться про те, що інформаційні агенції Німеччини, Австрії та Швейцарії додатково опрацьовують повідомлення, отримані з інших національних центрів німецької мови, пристосовуючи їх до норм національного варіанта німецької мови у цих країнах (Ammon, 1995, S. 464). Австрійський національний варіант німецької мови, що функціонує у сучасній пресі Австрії в умовах плюрицентризму, набуває своїх специфічних особливостей та зазнає сильного впливу німецької

мови ФРН як доміантної в німецькомовному просторі сучасної Європи, у першу чергу завдяки сильному впливові німецьких ЗМІ (в тому числі інтернету). Тому не випадково Г. Бургер та Г. Лёффлер вважають мову мас-медіа відображенням плюрицентричної мовної реальності у німецькомовному просторі (Burger, 1990, S. 21; Löffler, 1985, S. 110). Австрійський варіант німецької мови відіграє важливу роль як маркер національної ідентичності та самоідентифікації австрійців. Лінгвісти, які вивчають особливості німецької мови на території Австрії, займаються не лише класифікацією окремих лексичних одиниць та зворотів з подальшим встановленням їхньої належності певному національному варіанту німецької мови, але й намагаються описувати мову у нерозривному зв'язку з людиною, котра є її носієм. Тому лінгвісти повинні вирішувати цілу низку складних лінгвокультурологічних, етно- та соціолінгвістичних, мовно-політичних проблем, які окреслює Р. Мур: співвідношення між мовою та владою – позначення певної території засобами мови та страх втратити територію у результаті зміни мовної ситуації; „своє“ та „чуже“ у мові та поведінці – мовне і соціальне залучення та вилучення певних мовних елементів; соціальна орієнтація – приналежність чи неприналежність до певних груп та націй; вираження індивідуальної та мовної ідентичності засобами мови й іншими символами; державне регулювання та чинність норм; взаємозв'язок між державними установами та мовною соціалізацією; стандартизація мови через узус на противагу кодифікованим нормам (Muhr, 1995, S. 76). Сучасні мовознавці, які досліджують австрійську німецьку мову, розглядають перш за все газетні тексти, щоб з'ясувати, яку питому вагу займають австріцизми у порівнянні з тевтонізмами на шпальтах австрійських мас-медіа. Аналіз текстів австрійських газет показує, які тенденції розвитку панують у словниковому запасі носіїв австрійського варіанта німецької мови.

Так, Д. Цеман здійснив аналіз окремих текстів з найважливіших щоденних газет Австрії, порівнюючи виявлені в них австріцизми з даними словника Я. Ебнера (1998) (Ebner, 1998), який у 7000 словникових статтях містить інформацію щодо особливостей вживання австріцизмів. Науковець виділив групи лексики австрійського варіанта німецької мови, яка вживається особливо активно в австрійських газетах: австрійська фахова лексика в галузі права та економіки; загальноавстрійська лексика, яка належить до сфери політичного та адміністративного життя; лексика, що позначає повсякденні речі, а також морфологічні австріцизми. На основі проаналізованого мовного матеріалу Д. Цеман робить висновки про те, що австрійські друковані видання не надають переваги ні австріцизмам, ні тевтонізмам. Вони використовують усі наявні можливості, а саме типово австрійські елементи, елементи надрегіонального стандарту і розмовно-побутові „вкраплення“. Саме це є характерною рисою австрійського варіанта німецької мови – широка палітра виражальних можливостей, якою активно послуговуються політики, журналісти і ін., щоб формулювання були максимально ефективними (Zeman, 2009, S. 171).

Для виявлення національних та регіональних особливостей варіантів німецької мови швейцарська дослідниця Р. Шмідлін проаналізувала цілий корпус текстів з Австрії, Швейцарії та ФРН за 1997–2003 рр., зокрема і публікації газетних текстів з 50 національних, регіональних і локальних видань різного характеру. Серед австрійських газет Р. Шмідлін обрала для аналізу локальне видання *Neue Kärntner Tageszeitung*, бульварну газету *Neue Kronen Zeitung* та загальноавстрійське видання *Die Presse*. Було встановлено, що середній показник частотності австріцизмів складає 425,7 лексичних одиниць на 100 сторінок проаналізованого газетного тексту. Як і очікувалося, локальні газети виявляли більшу кількість австріцизмів, ніж національні. Проте дослідниця звертає увагу на певну негативну тенденцію щодо вживання австріцизмів у текстах друкованих мас-медіа. Було встановлено, що у порівнянні з попередніми роками сучасні газети вживають все менше регіоналізмів. Причини цього явища слід шукати, на її думку, у конвергентних процесах, яких зазнає німецькомовний простір у ХХІ ст., а також у зменшенні кількості локальних видань. Крім того, вік журналіста впливає на вибір чи ігнорування ним регіональної лексики (Schmidlin, 2011, S. 144–164). Базуючись на багаторічних дослідженнях австрійської лексики, П. Візінгер доходить до висновку, що австрійська преса приймає загальнонімецьку розмовно-побутову лексику, хоча остання не відповідає традиційному австрійському мовному узусу. Така мовна тенденція вже закріпилася у молодіжній пресі ФРН та чинить вплив на мас-медіа Австрії, збагачуючи молодіжний соціолект новими лексичними одиницями (Wiesinger, 2006, S. 231).

Я. Ебнер виділяє три реєстри мовлення: 1) стандартну мову, 2) стандартну мову з багатьма вкрапленнями з інших мовних реєстрів, 3) діалектне мовлення. За його спостереженнями, в австрійських газетах представлена регіонально різна мовна концепція з точки зору вживання діалектних форм. Якщо віденські газети характеризуються частими змінами мовного реєстру та частими цитатами діалектів, то для Західної Австрії типово стандартне використання літературної

мови (Ebner, 2014, S. 449–450). Окрім того, науковець звертає увагу на те, що сучасна мова розвивається завдяки широким потенціям переносних значень і переосмисленням старих діалектних чи розмовних слів, у результаті чого ці слова зазвичай набувають емоційного чи конотативного значення. Саме через це вони є свідченням неофіційної історії, політичного настрою країни (Ebner, 2014, S. 450). Серед робіт, присвячених австрійській лексиці у пресі, варто назвати і дослідження В. Коппенштайнера, яке базується на аналізі австрійського медіа-корпусу за 1986–2013 рр. та концентрується на детальному вивченні вживання австріацизмів, що увійшли у Протокол № 10 щодо використання специфічних австрійських виразів німецької мови в межах Європейського Союзу (АКТЕ, 1994). Порівнявши частотність вживання 23 пар лексем (австріацизм – „федерально-німецький“ відповідник), їхній розподіл у газетах різних регіонів Австрії та у різних рубриках, дослідник дійшов висновку, що у межах проаналізованого часу помітним є деяке (незначне) збільшення використання „федерально-німецьких“ лексем в австрійських друкованих медіа. Цим дослідженням він зняв побоювання, що австріацизми знаходяться під загрозою (Koppensteiner, 2015, S. 229).

Багатонаціональний характер Австрійської монархії в історичній ретроспективі зумовив наявність у словниковому складі австрійського стандартного варіанта німецької мови значної кількості угорських, італійських, румунських та слов'янських запозичень поряд із південнонімецькими, австро-баварськими діалектизмами. Саме через їхнє офіційне вживання віденською владою вони набули нормативного статусу. І хоча їх питома вага у словниковому складі австрійського варіанта німецької мови мізерна (зокрема, за нашими спостереженнями вона приблизно становить 3,5 відсотка, що підкріплюється результатами наукових розвідок попередників (Marek, 2014; Földes, 2003; Utri, 2012; Besters-Dilger, 2002)), проте на думку О. Остаповича це саме ті „родзинки“, що виконують ідентифікуючу функцію для окремих націй. Роль ідентифікуючих маркерів на лексичному рівні відіграють в Австрії, як би парадоксально це не звучало, не тільки і не стільки баварсько-австрійські діалектизми, як передовсім іншомовні запозичення (слов'янські, італійські, румунські та угорські) (Остапович, 2009, с. 140–141). Окрім того, баварсько-австрійські діалекти (в основному в Австрії) зберігають в собі багато слов'янських лексем, адже переселившись у Середні віки на слов'янські землі, поселенці активно переймали у власні говірки слов'янські слова. Як бачимо, спроби порівняти на матеріалі преси тевтонізми та австріацизми (як основні маркери австрійського стандарту) базувалися на різних методологічних підходах та використовували різну термінологію. Наша робота продовжує та розширює цей напрямок досліджень, концентруючись на встановленні дивергентних та конвергентних процесів, що відбуваються в австрійському варіанті німецької мови упродовж останнього десятиріччя, що може дати відповіді на питання про новітні тенденції розвитку німецької мови як плурицентричної.

Відтак, **метою** цього дослідження є визначення місця етнокультурної дивергентної лексики австрійського національного варіанта сучасної німецької мови та динаміки її функціонування в інформаційному просторі Австрії крізь призму модерного медіа-дискурсу.

Матеріалом дослідження стали тексти статей із різних рубрик австрійської преси (зокрема, <http://derstandard.at>; <https://www.nachrichten.at>), австрійський медіа-корпус (<https://amc.acdh.oeaw.ac.at/>), а також лексикографічні джерела (<https://www.duden.de>; <https://www.oewb.at/index.htm>).

У процесі дослідження застосовано такі **методи**, як: контекстуальний аналіз – для визначення впливу контексту на вживання австріацизмів / загальнонімецьких відповідників у тексті; метод критичного дискурс-аналізу – для врахування позамовних чинників впливу на розвиток мови загалом та мови преси зокрема; лігвокультурологічний аналіз – для з'ясування ступеня культурно-національного маркування значення лексичних одиниць. Ми переконані в тому, що будь-який текст можна і необхідно сприймати як втілення картини світу, що неодноразово відтворюється у мові. Газетний текст також можна розглядати як втілення картини світу того місця, де цей текст створюється. Звичайно, написаний для масового читача текст характеризується найвищим ступенем літературної обробки. Тому основною рисою публіцистики донедавна була відповідність мовному стандарту. Періодика поширює різні нові для мови явища. Після того, як ці явища певну кількість разів з'являться на сторінках друкованих чи інтернет-текстів, їх починають сприймати як взірць мови, який слід наслідувати. Німецька мова, як відомо, представлена в Європі найбільшою кількістю носіїв – 95 мільйонів мовців. Англійська, французька, італійська та іспанська мови не можуть конкурувати з німецькою мовою у цьому кількісному відношенні. Але лише наприкінці 80-х років ХХ-го століття германісти дійшли висновку, що мовні стандарти німецькомовних країн, передусім Німеччини, Австрії та Швейцарії, не є уніфікованими (Амтон,

1991; Ammon, 1995, S. 19). Таким чином, германістика пережила перехід від уніцентричного погляду на розвиток німецької мови в Європі до плюрицентричної моделі розгляду цієї мови, яку започаткував австралійський германіст австрійського походження М. Клайн. Його ідею щодо існування кількох національних центрів, які визначають національні стандарти німецької мови ФРН, Австрії та Швейцарії, активно підхопили австрійські мовознавці (Muhr, Schrod, Wiesinger, 1995). Обґрунтована вченими національна варіативність німецької мови виражається у фонетичних, морфологічних, словотворчих, синтаксичних, лексичних та прагматичних розбіжностях у процесі використання німецької мови її носіями у трьох згаданих вище країнах.

Найяскравішими є, звичайно, розбіжності між різними національними центрами німецької мови на лексичному рівні. Проте у порівнянні з 220000 лексичних одиниць, які використовуються мовцями у німецькомовному просторі (кодифіковані у словниках видавництва *Duden* та *Wahrig*), австріацизми складають лише 7000 зафіксованих одиниць (Ebner, 2014, S. 447–453). Тобто, австріацизми складають приблизно три відсотки від загальнонімецького лексичного запасу. Щоб уявити це більш наочно, можна стверджувати, що в тексті, який складається зі 100 слів, зустрінуться не більше 3 австріацизмів. У межах австрійського національного варіанта німецької мови також спостерігаються певні відмінності між Сходом та Заходом країни, що свідчить про його негомогенність. На державному рівні в Австрії конституційно визнаною є німецька мова. Паралельно з нею існує низка офіційно визнаних мов національних меншин – словенська, хорватська, чеська, словацька, мова ромів, угорська та австрійська мова жестів. Визнання прав меншин хорватів Бурґенланду (близько 19400 мовців), словенців (близько 25000 мовців) південної частини Каринтії та півдня Штирії (і, разом з тим, визнання їхніх мов) декларується статтею 7 Австрійської державної угоди (Декларації про незалежність Австрії) від 1955 р. Угорська мова (близько 40000 носіїв) визнана у чотирьох громадах Бурґенланду. Мова ромів (близько 6300 мовців) була визнана законом, що регулює становище національних меншин, лише у 1993 р. Мова жестів (близько 9000 представників) як мова неетнічної меншини зафіксована у конституції з 1 вересня 2005 р. (Bevölkerung, 2007). Попри спільну мову, німці, австрійці та швейцарці не відчувають, що вони належать до однієї нації та мають однакову мовно-культурну ідентичність. Тому виникає запитання: чи завжди здатна мова створити спільну ідентичність та чи відбувається це у німецькомовних країнах. Адже німецька мова розвивалася у Німеччині, Австрії та Швейцарії впродовж багатьох століть не зовсім однаково. Розглядаючи німецький, австрійський та швейцарський національні варіанти німецької мови, В. Сулим вважає, що „кожний національний варіант виконує всі суспільні функції так само, як і будь-яка гомогенна мова, має свою соціолінгвальну модель і входить до полінаціональної німецької мови як система в архісистемі єдиної мови“ (Сулим, 2016, с. 13). Тому виникає питання: яким чином ці країни розуміють поняття „нація“ та „ідентичність“ і як самі громадяни цих країн сприймають та трактують ці поняття з огляду на „спільну“ мову. Статус окремих національних варіантів певної мови залежить від історичних, політичних, економічних чинників. Оскільки питома вага носіїв німецького національного варіанта значно більша у порівнянні з кількістю мовців, що володіють іншими національними варіантами німецької мови, та в силу того факту, що ФРН відіграє в Європі важливу економічну та політичну роль, іноземці сприймають саме німецький національний варіант як норму, тобто як „кращий“, „вишуканіший“, „правильніший“ варіант цієї мови, ніж, наприклад, швейцарський чи австрійський. Тому поза межами німецькомовного простору вивчається здебільшого німецький національний варіант, австрійські та швейцарські особливості лише зрідка згадуються. Вивчення австрійського національного культурного простору через його віддзеркалення в мові уможливило дослідити й описати світ, як його бачать носії австрійського варіанта, як закріплюється в їхній мові культура народу, його світобачення і світорозуміння.

Окреслені вище процеси характерні й для австрійського медіа-дискурсу, адже в ньому сконцентровано все, що відбиває різні сфери життєдіяльності країни та народу. Причому мовний колорит національних друкованих мас-медіа має неабияке значення для функціонування та подальшого розвитку дивергентного варіанта німецької мови в Австрії. Ще у 1995 р. дослідник австрійського варіанта німецької мови Р. Мур зауважував: „хто хоче емпірично описати особливості австрійської мови, найшвидше знайде їх у мові щоденних газет“ (Muhr, 1995, S. 86). У цьому контексті С. Гегі вважає, що „будь-яку німецькомовну газету можна без проблем за лінгвістичними критеріями підпорядкувати конкретно Німеччині, Австрії чи Швейцарії“ (Hägi, 2006, S. 9), а австрійський субстандарт відрізняється від німецького, що використовується в середній і північній частинах Німеччини, фонетикою, морфологією, синтаксисом і, особливо, лексикою та значенням слів (Zeman, 2021). Відтак, означене дозволяє дійти висновку про те, що

суто австрійська фразеологія з компонентами-австріацізмами є невід’ємною частиною австрійської етнокультури. Існування австрійських фразеологізмів та їх вживання у мові сучасної преси обумовлені впливом мовних та позамовних факторів, особливостями історичного, культурного розвитку Австрії та особливим характером прояву австрійського варіанта німецької мови.

Специфіка австрійського ринку друкованих ЗМІ зумовлена високою концентрацією преси, яка не має аналогів у Європі і вона продовжує впливати на подальший розвиток системи ЗМІ Австрії. На сьогодні в Австрії виходить низка газет та журналів, найвідомішими з яких є такі: *Wiener Zeitung* – щоденна газета, офіційний друкований орган уряду, що вирізняється якісною журналістикою та серйозними аналітичними статтями різної тематики; *Salzburger Nachrichten* – щоденна газета, що розповсюджується передусім у федеральній землі Зальцбург (2/3 читачів), респектабельне видання з високопрофесійною журналістикою; *Kleine Zeitung* – щоденна незалежна газета; *Kronen Zeitung* – щоденна газета, таблоїд, найбільша австрійська газета лівого напрямку; *Kurier* – щоденна незалежна газета; *Niederösterreichische Nachrichten* – регіональна щотижнева газета Нижньої Австрії; *NFZ – Neue Freie Zeitung* – щотижнева газета правого напрямку, орган Австрійської партії свободи; *Oberösterreichische Nachrichten (OÖN)* – регіональна щоденна газета Верхньої Австрії; *Die Presse* – щоденна незалежна газета лібертаріанського напрямку з висококваліфікованою журналістикою та якісною аналітикою в сфері політики, економіки, науки, освіти, культури; *Heute* – щоденна незалежна газета, таблоїд, друга за накладом загальнонаціональна газета; *Der Standard* – щоденна газета ліволіберального напрямку, що входить в четвірку найбільш авторитетних газет Австрії; *Österreich* – щоденна газета-таблоїд, орієнтована на молодих людей у віці від 18 до 35 років.

Стосовно друкованих ЗМІ Австрії варто зазначити, що цей сектор інформаційного простору Австрії виявляє різний ступінь залежності від ФРН. Найменший ступінь простежується у щоденних газетах, які видаються та розповсюджуються в Австрії. Хоча серед них є газети, які мають найбільші наклади та працюють для читачів і в Австрії, і у ФРН (наприклад, „*Kronen Zeitung*“, „*Kurier*“). Якщо йдеться про австрійські журнали, то треба згадати, що серед них існує низка суто австрійських видань, проте переважна їх більшість видаються у ФРН. Однак, попри їхнє походження та прийняття ними до уваги мовної специфіки читача, варто не забувати про те, що інформаційний простір є інтернаціональним. Тому багато журналістів з Австрії працюють за кордоном, складаючи в межах своєї професійної групи німецькомовних журналістів порівняно нечисленну групу австрійських. Їм на противагу кількість німецькомовних журналістів з ФРН є значною, а тому домінують, що не може не мати наслідків для мови мас-медіа (Wiesinger, 2014, S. 200). Описані вище процеси спонукали до того, що, базуючись на результатах досліджень попередників, ми дослідили вживаність австрійських фразеологізмів у двох австрійських газетах. З цією метою методом суцільної вибірки були проаналізовані статті газет *Der Standard* та *OÖN* (онлайн-версії) за 2019 рік. Ми шукали випадки вживання фразеологізмів, використавши списки австрійських фразеологізмів на ресурсах *Österreichische Sprichwörter Wikiquote*².

Таким дослідженням нам вдалося провести кількісно-частотну перевірку вживання австрійських фразеологічних одиниць у текстах сучасної преси Австрії. Нашою метою було виявлення прояву специфіки національної мовної картини світу Австрії на фразеологічному рівні через лексемний склад компонентів ідіоматичних виразів. Дослідження показало, що із 73 проаналізованих австрійських фразеологізмів у газеті *Der Standard* за 2019 рік нам зустрілися 23 фразеологічні одиниці (57 випадків вживання), а у газеті *OÖN* – 14 фразеологічних одиниць (34 випадки вживання). Тому ми дійшли висновку, що більшість австрійських фразеологізмів є мало вживаними у сучасній австрійській пресі. Частими є випадки вживання не австрійських варіантів, а їхніх загальнонімецьких відповідників, що простежується навіть у коментарях до статей. Наприклад, ... *Union ins Spiel gebracht, und zwar im Kontext des milliardenschweren ... auf den ersten Blick leicht, aber der Teufel steckt oft im Detail. Welche Erwartungen haben die Beteiligten, ... (Karrieren Standards | Do., 10. 10. 2019 | Rondo Gastkommentar)* (австрійський варіант – *Die Technik ist ein Hund*). Проте деякі популярні фразеологізми зустрічаються саме у формі австрійського варіанта. Так, зокрема, досить часто вживається вираз *Da Schmach rennt*, наприклад: ... *gesangliche Höchstleistungen, so lange der Schmach rennt* (Wien. Mo., 16. 9. 2019 | Kultur Turnen mit Schüttelreimen).

Так, на п’ять випадків вживання австрійського *Da Schmach rennt* нам зустрівся лише один випадок німецького варіанта цього фразеологізму *Der Witz läuft: Die SPÖ hätte wenigstens sitzenbleiben sollen und sich schämen, als aufzustehen und der ÖVP zu helfen. Es läuft ja schon der Witz,*

² https://de.wikiquote.org/Österreichische_Sprichwörter.

die SPÖ rufe die ÖVP in der Früh an, um zu... (Der Standard. Sa., 6. 4. 2019 | Chronik Gärtner Tipps statt Giftverbot).

Проведене дослідження дозволяє скласти перелік австрійських фразеологізмів, які на сьогодні є найпопулярнішими в австрійській пресі (або, принаймні, які вживалися в австрійських газетах за проаналізований нами період):

1) *Alles halb so wild – все не так страшно*

... über das Rauchverbot in Österreichs Gaststätten. Der Standard hat sich in einem Wiener Stammbeisl umgehört, was wenige Wochen danach vom großen Lärm übriggeblieben ist. Die Erkenntnis: *Alles halb so wild*. (Wien | Sa., 23. 11. 2019 | Viel Rauch um nichts);

2) *Auch wenn es nicht hilft, so schadet es nicht – навіть якщо не допоможе, то й не зашкодить*

... die seine Besucher dafür zahlen, schmerzen nicht. *Hilft's nicht, so schadet's nicht*, ist ein gängiges Argument. (Wien | Di., 3. 9. 2019 | Kommentar Je absurder, desto legaler);

3) *Da Schmah rennt – гарний настрій завдяки жартам*

Stefans Liebling Josef Koblasa wohnt einen Stock unter ihm und ist um satte 66 Jahre älter – also 91. „Wir haben beide einen eher rauen Humor, daher *rennt der Schmah* zwischen uns gut“. (Wien | Sa., 14. 9. 2019 | Leben Mit 21 ins Altersheim);

4) *Pfüat Gott – формула прощання в Австрії*

Die Lindenstraße schließt die Pforten, und noch in diesem Jahr sagt der Musiksender Viva „Servus, *pfüat Gott* und auf Wiedersehen“. (Der Standard | Fr., 28. 12. 2018 | Kultur 2019 geht das Fernsehprogramm auf die „Blutwies'n“);

5) *sich einen Karl machen – блазнювати, жартувати*

Sich dort auf der Brücke *einen Karl* zu machen, ist keine Moldauerlösung. (Wien | Mi., 6. 11. 2019 | Szenario standardrätsel dst.at/Raetsel);

6) *Mirsanmir! – Ми це ми. Ми ти, хто ми є*

... Details des neuen „Nichtwiener-Malus“ sollen in den nächsten ein bis zwei Jahren ausgearbeitet werden. So ein Zufall auch, dass 2020 in Wien wieder Wahlen anstehen. Ob die Wiener SPÖ mit der *Mir-san*-Wahlen anstehen. Ob die Wiener SPÖ mit der *Mir-san-mir*-Taktik der FPÖ die Schneid abkaufen kann,... (Bundesländer | Sa., 5. 1. 2019 | Kommentar);

7) *ins Narrenkastl schauen – втуплювати погляд у порожнечу, замріятися*

... Kochen, Essen, Arbeiten, Schlafen und *Ins-Narrenkastl-Schauen* inklusive all der dazwischenliegenden Seinszustände, die eigentlich so normal sind, dass man eh nie darüber nachdenkt. (Immobilien Standard | Sa., 2. 2. 2019 | Wohnen ist das Sein im Kokon der eigenen Räume);

8) *Na, servus / servas! – формула прощання або привітання в Австрії, може виражати залежно від контексту песимізм*

Mickrige 33 Euro. Da denke ich mir: *Na Servas!* Hoffentlich wird das mehr! Vorausschauend hat mir meine Mama vor Jahren einen Pensionsfonds angelegt, auf den sie monatlich eine kleine Summe einbezahlt hat. (Wien | Do., 25. 7. 2019 | Inland. Wie wird das später werden?);

9) *(immer) das Bummerl haben / sein – програти в картьярську гру (в переносному значенні – програти в житті)*

...und *haben* zum Festivalsklang deshalb *das Bummerl*: Franz Welser-Möst dirigiert die Salome. Die Wiederaufnahme aus dem 2018er – Sommer, der thematisch der Passion gewidmet war, machte ob ihrer Leidenschaftslosigkeit wirklich leiden. (Wien | Di., 27. 8. 2019 | Kultur Klimawandel im Nahostkonflikt);

10) *j-m das / ein Hackl ins Kreuz hauen – нападати ззаду*

...Arabern, auf gut Österreichisch gesagt, *ein Hackl ins Kreuz haut*. Ein Geschenk für den Iran und seine Stellvertreter. Und die Frage der Souveränität über den Golan wird wieder zum Thema gemacht. (Bundesländer | Sa., 23. 3. 2019 | International Trumps Axt im Rücken der Araber);

11) *kein Leiberl reißen – не мати успіху*

...bei den Wienern erntet man herablassende Blicke, wenn man sich ihre Gunst mittels auf Stoff gedruckter Schleimerei erheischen will. Auch mit Wahrzeichen oder anderen Stadtsymbolen auf dem Shirt *reißt* man *kein Leiberl*. (Rondo | Fr., 30. 8. 2019 | RondoKontra);

12) *seinen Sanktus dazu geben – отримати дозвіл*

Haben wir eine geeignete Strecke gefunden – entscheidend sind relativ nah beinanderliegende Wendemöglichkeiten –, fahren wir halt so oft hin und her, wenden ein ums andere Mal, bis unser Meisterfotograf seinen *Sanktus gibt*, das ideale Bild gelungen ist. (Immobilien | Sa., 29. 6. 2019 | Immobilien Standard ÖVP, FPÖ und Neos beschlossen WGG-Novelle im Ausschuss).

Всі наведені приклади взяті з газети *Der Standard*. Варто зазначити, що наведений список майже повністю збігається з проаналізованими прикладами з газети *OÖN*. Різниця у вживанні зовсім несуттєва. Австрійські фразеологізми вживаються епізодично, паралельно з їхніми загальнонімецькими аналогами. Причому загальнонімецькі аналоги вживаються частотніше навіть у коментарях дописувачів, тобто ми підтвердили наше припущення, описане вище, про те, що австріацизми не витримують мовної конкуренції. Проте саме неможливість їх вживання неавстрійцями робить ці фразеологізми все ж маркерами-ідентифікаторами австрійського мовного простору. Австріацизми у якості компонентів фразеологічних виразів викликають у свідомості австрійців асоціації з культурою та історичним минулим Австрії. Значною мірою такі лексеми пов'язані з повсякденним побутом народу, мають експресивно-оцінне значення або ж пейоративне забарвлення. Тому вони сприймаються інакше, аніж нейтральні загальнонімецькі відповідники і виконують функцію національних маркерів-ідентифікаторів. Таким чином, проаналізовані нами австрійські фразеологізми свідчать про те, що австрійська фразеологія з компонентами-австріацизмами є невід'ємною частиною австрійської етнокультури.

Незважаючи на домінуючий вплив німецької мови ФРН на німецьку мову в Австрії, австрійський варіант має власні резерви розвитку. І це стосується не стільки частотного вживання „протокольних“ австріацизмів, скільки також і лексико-морфологічного чи фразеологічного рівнів, а також впливу розмовної мови на національні стандарти. Базуючись на аналізі праць австрійських лінгвістів та власному аналізі, можемо виділити такі аспекти дивергентного розвитку німецької мови в Австрії: вплив розмовних та діалектних форм на поповнення австрійського стандарту (журналістські новотвори чи вживання певного виразу у навмисно індивідуально-трансформованому вигляді для досягнення певного ефекту), що не зафіксовані у словниках ні у ФРН, ні в Австрії; окупаціоналізми (особливо композити-новотвори), які стають узуальними для повсякденного вжитку у мовленні, та фахова термінологія (деякі австрійські журналісти намагаються зробити свій внесок у збереження австрійського субстандарту та співтворити національний варіант загальнонімецької термінології); поповнення та модифікація суто австрійських фразеологізмів – власних назв, прецедентних імен та прізвищ, антропонімів, імен фольклорних та літературних героїв, етнонімів тощо (Остапович, 2002) із чітко вираженою національно-культурною специфікою, які містять у своєму компонентному складі лексичні одиниці, що позначають національно специфічні реалії та явища буття австрійської нації.

Доказом живого сучасного функціонування австрійського варіанта німецької мови є вибір так званого **Австрійського слова року** – „*das österreichische Wort des Jahres*“³ з 1999 р. Ініціатором обрання австрійського слова року став професор університету м. Грац, який впродовж багатьох років займається австрійським варіантом німецької мови, – Р. Мур. Причиною такого нововведення став той факт, що раніше існувало лише німецьке слово року, конкурс щодо обрання якого оголошувався журналістами і його результати поширювалися також і на Австрію. Проте багато з обраних німецьких слів року були невідомі для австрійців чи не релевантними для цієї країни. Засновники згаданої ініціативи пов'язували з проектом надію розв'язати дискусію щодо мови та її використання в Австрії. Для нашого дослідження цікавим є вибір австріацизмів. Так, у 2003 р. словом року австрійцями був обраний термін *Hacklerregelung*. Це поняття виникло у процесі дискусії щодо пенсійної реформи і діалектний австрійський вираз *Hackler* став відомим по всій Австрії. Офіційний термін на позначення вказаного поняття – *Schwerarbeiterregelung* (директива щодо робітників, зайнятих на важких роботах), але оскільки під час дебатів журналісти і політики часто використовували вираз *Hacklerregelung*, то він став розмовним синонімом нормативно зафіксованого у лексикографічних джерелах поняття по всій Австрії. Таким чином, діалектне слово *hackeln* (важко працювати фізично) протягом короткого часу розвинулося до загальноновживаного поняття австрійської мови у сфері управління, що прямо вказує на продуктивність австрійського варіанта німецької мови. У 2004 р. словом року став вираз *Pensionsharmonisierung* на позначення пенсійної реформи. У цьому році він зустрівся в 6150 статтях австрійських щоденних газет. З мовної точки зору цей вираз цікавий тим, що звучить дуже позитивно, але критики пенсійної реформи вважають, що це евфемізм на позначення поняття зниження пенсійних виплат. Слово *Pension* є австріацизмом, оскільки на позначення пенсії у Німеччині та Швейцарії використовують слово *Rente*. Від лексеми *Pensionsharmonisierung* у сучасному австрійському медіа-дискурсі вживається також похідна лексема *Pensionsharmonisierungsgesetz*.

У 2009 р. вибір було здійснено на користь слова *Audimaxismus*, що в лінгвістичному плані

³ <https://oewort.at/>

стало компіляцією зі слів *Auditorium Maximum* та *Audi!* з латинської *слухай!* і *Marxismus*. Цим словом позначали протестний рух студентів. У 2017 р. словом року австрійці обрали вираз *Vollholler* – лексему, яку придумав колишній канцлер Крістіан Керн із Соціал-демократичної партії. Він використав це слово, щоб відреагувати на новину про те, що міністр закордонних справ закликав до закриття „маршруту середземноморської евакуації“ і заявив при цьому, що це, на його думку, „*populistischer Vollholler*“ (нісенітниця від популістів). Для цього він використав австрійський варіант слова *Hollunder* – *Holler* (бузина).

У 2018 р. словом року в Австрії став вираз *Schweigekanzler* (дослівно *канцлер, який мовчить*) – пейоративний політичний вираз на позначення керівника уряду, який утримується від висловлювань своєї думки та своєї позиції у важливих політичних питаннях. Цей вираз вже ставав виразом року у 2005 р. і повернувся у 2018 р. Слово 2019 р. – *Ibiza* (також *Ibiza-Affäre*), пов’язане з політичним скандалом в Австрії, який призвів у травні 2019 р. до розпаду коаліції Австрійської народної партії та Австрійської партії свободи. Пусковим механізмом стало обнародування відео, на якому віце-канцлер Австрії Гайнц-Крістіан Штрахе та депутат національної ради Йоган Гуденус зустрічалися таємно з племінницею російського олігарха на віллі в Ібіці, яка нібито хотіла інвестувати кілька сотень мільйонів євро невідомого походження в Австрію.

У 2020 р. словом року стало *Babyelefant* (слоненя), етимологія якого є унаочненням мінімальної відстані в один метр, яку слід дотримуватися іншим для захисту від зараження коронавірусом. Походить воно від відео творчої агенції федерального уряду, яка хотіла відшукати кумедний символ для увиразнення правил додержання соціальної дистанції.

У 2021 р. вибір слова року знову мав політичне забарвлення, адже *Schattenkanzler* (тіньовий канцлер) – це певною мірою іронічний вислів, що виник в австрійському дискурсі після відставки канцлера Курца і втілює в собі розуміння того, що Курц як лідер одного з найсильніших гравців на політичній арені – партії ÖVP – продовжить визначати політику уряду, тоді як новий канцлер Шалленберг залишатиметься в його тіні, а над нинішнім урядом нависла тінь через особливі обставини, за яких відбулася зміна канцлера. На нашу думку, номінація на слово / антислово року дуже яскраво демонструє взаємозв’язок між мовою та суспільством, а також взаємовпливи між медіа-дискурсом та національною свідомістю, картиною світу та ціннісними орієнтирами у країні. Всі слова чи антислова року стали відомими завдяки медійним текстам: спочатку були вжиті відомим політиком, діячем культури чи журналістом, поширилися завдяки передрукам, обговоренням, коментарям, телепрограмам та інтернету. Саме обговорення слів року також відбувається у медійному просторі, а номінацію можна прирівняти до кодифікації у словнику: слово отримує легітимізацію, входить у національний мовний стандарт і, відповідно, має шанси бути і далі широкоживаним у медіа-дискурсі. Таким чином розвивається австрійський варіант німецької мови. Разом з тим, формально ідентичні лексичні одиниці плюрицентричної мови можуть мати різні значення або виступати синонімами лише в одному зі своїх значень. Ці лексико-семантичні варіанти вживаються у сучасному австрійському медіа-дискурсі і це потрібно враховувати, зокрема при перекладі статей із австрійських газет. Важливо все ж зазначити, що австрійський медіа-корпус засвідчує переважне вживання таких лексем у загальнонімецькому значенні, а кількість слововживань таких лексем у суто австрійському значенні у мові преси – невисока. Функціональний опис австрійського та німецького варіантів єдиної німецької мови потребує окреслення також і конвергентних процесів їх розвитку, оскільки вплив німецької мови ФРН на австрійський національний варіант німецької мови проявляється насамперед якраз у мас-медіа. Важливим є встановлення інтенсивності цього процесу, коли в результаті впливу одного домінуючого національного варіанта німецької мови (у цьому випадку німецької мови ФРН) на інший (австрійський субстандарт) останній зазнає втрати своєї специфіки, адже у такому випадку виникає загроза його зникнення. Австрійський варіант німецької мови з розрахунку на кількість мовців становить лише одну десяту частину від загальнонімецької мови. До того ж, потрібно враховувати сильну домінуючість медійних засобів ФРН – кількість телевізійних каналів ФРН у порівнянні з каналами Австрії, кінофільмів тощо. У зв’язку із вищезазначеним актуальним залишається питання, наскільки австрійський національний варіант німецької мови зможе сьогодні і в найближчому майбутньому зберегти свою національно-культурну специфіку, а вирішення цієї проблеми вбачається у волевиявленні австрійської нації та в усвідомленні власної відповідальності тих осіб, котрі щоденно чинять вплив на маси засобами мови, а саме журналістів, ведучих, коментаторів, письменників та вчителів. Варто наголосити, що австрійський варіант німецької мови може мати для деяких носіїв мови важливе значення та виконувати не стільки мовну (наприклад, називну чи комунікативну), скільки національно-ідентифікуючу функцію, а може, навпаки,

вважатися застарілим чи „низьким“ і, відповідно, виконувати функцію гумору чи соціальної оцінки. На сьогодні у медіа-дискурсі Австрії існують дві протилежні тенденції – прагнення до глобалізації, а також спрямованість на збереження ціннісних установок лінгвокультурної спільноти, до збереження ідентичності та культури. Ці дві протилежні та, водночас, взаємодоповнюючі тенденції проявляються у конвергентних та дивергентних процесах у розвитку австрійського варіанта німецької мови. Причому конвергентний розвиток переважає. Лише третина австріацизмів вживаються на шпальтах австрійських газет, не зазнаючи витіснення з боку їхніх загальнонімецьких відповідників. Конвергенції не піддається та лексика, яка відображає культуру та звичаї австрійського народу, реалії його побуту та життєдіяльності. Саме лінгвокультурний колорит такої лексики забезпечує стабільність її вживання у текстах сучасних ЗМІ Австрії. Існує, однак, ціла низка лексем, які в силу фонетичної та семантичної подібності виявляють тенденцію до паритетного використання у мас-медійному дискурсі сучасних австрійських газет.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що для дослідження нами обрано аналіз австрійського медіа-дискурсу, оскільки саме медійні тексти відображають усі тенденції у розвитку певної мови, зокрема й окремих її варіантів. Саме тому матеріалом для нашого дослідження послугувала сучасна австрійська преса, а саме інтернет-версії газет. Специфіка останніх у порівнянні з друкованими засобами – їхня інтерактивність та оперативне реагування на події.

Говорячи про *конвергентні процеси* в австрійському варіанті німецької мови, необхідно наголосити на таких чинниках:

- преса Австрії отримує повідомлення з міжнародних інформаційних агентств, інформаційний простір є інтернаціональним;
- багато австрійських журналістів працюють за кордоном серед представників Німеччини, а кількість журналістів з останньої є домінантною;
- домінантність мови ФРН спостерігається не лише у значній кількості друкованих текстів, які імпортуються з Німеччини до інших національних центрів німецької мови, але й у їхньому мовному втіленні;
- багато газетних видавництв Австрії знаходяться у руках власників із ФРН.

Всі ці чинники призводять до того, що в Австрії німецьке культуромовне домінування відчувається особливо сильно, воно ж час від часу виноситься на обговорення громадськістю.

У процесі взаємодії німецьких та австрійських мас-медіа відбувається низка *дивергентних процесів*, а саме:

- інформаційні агенції Німеччини, Австрії та Швейцарії додатково опрацьовують повідомлення, отримані з інших національних центрів німецької мови, пристосовуючи їх до норм національного варіанта німецької мови у цих країнах;
- для типово австрійського газетного тексту важливіша свідомо варіація текстового втілення і зміна стилю, що дозволяє породжувати цікаві з мовного погляду висловлювання. Вибір слова журналістами залежить у більшості випадків не від значення лексеми, а від орієнтації на очікування місцевого читача з урахуванням варіативних можливостей;
- вживання австріацизмів у австрійських мас-медіа представниками державних та офіційних установ є втіленням спроби підсилити позиціонування австрійського варіанта німецької мови та надати йому соціального престижу. Австріацизми повсякденного вжитку (наприклад, у сфері словотвору), особливо в текстах інтерв'ю з діячами громадського життя, маркують наповнення австрійської мас-медійної мови як етнонаціональні ідентифікатори. Доказом живого сучасного функціонування австрійського варіанта є вживання у пресі Австрії фразеологічних зворотів із чітко вираженою національно-культурною специфікою, які містять у своєму складі лексичні компоненти, що позначають національно специфічні реалії та явища буття австрійської нації. Проте частими є випадки вживання не австрійських варіантів, а їхніх загальнонімецьких відповідників, навіть у коментарях до статей. З іншого боку, значна частина австрійських фразеологічних одиниць не має фразеографічної кодифікації, проте широко вживається в розмовній мові і у мові мас-медіа, особливо у газетно-публіцистичних текстах.

Вживання австрійських фразеологічних одиниць у мас-медійному дискурсі Австрії забезпечує безпосередню регіональну співвіднесеність тексту, його національно-культурне забарвлення та колорит. Ця лексика активно вживається в сучасній австрійській пресі та доводить певну мовну автономію австрійського субстандарту щодо національного варіанта німецької мови ФРН. Отже, ми можемо підкреслити, що вплив мас-медіа, особливо преси, на розвиток національного варіанта німецької мови в Австрії є беззаперечним. Він виявляє себе в тому, що мас-медіа, які публікуються на території ФРН, виступають джерелом проникнення нових мовних явищ

до австрійського субстандарту німецької мови. Як правило, цей взаємозв'язок не є симетричним: німецька мова виступає мовою-донором для австрійського варіанта німецької мови, який у цій ситуації виступає мовою-реципієнтом. Австрійський субстандарт переймає, хоча й не цілком, передусім новації у лексичній системі загальнонімецького мовного варіанта у тих випадках, коли австрійський варіант німецької мови ще виявляє лексичні лакуни щодо номінації певних понять, які уже отримали свою назву у ФРН. Певні новації у синтаксичній системі австрійський субстандарт також запозичив у німецької мови ФРН. Ці незвичні для пересічного австрійця синтаксичні конструкції активно вживаються австрійськими журналістами. Під впливом преси ФРН нівелюються також певні дивергентні граматичні ознаки австрійського субстандарту (різниця у граматичному роді іменників, формотворення тощо). Загалом ми можемо стверджувати, що мовний колорит національних мас-медіа має неабияке значення для функціонування та подальшого розвитку дивергентного варіанта німецької мови в Австрії.

БІБЛІОГРАФІЯ:

- Бартминські, Е. (2001)**   Некоторые спорные проблемы этнолингвистики. – В: Язык и культура. Проблемы современной этнолингвистики: мат-лы Междунар. научн. конф. Минск, с. 13–17. (*Bartminski, E. Nekotorye spornye problemy etnolingvistiki. – V: Iazyk i kultura. Problemy sovremennoi etnolingvistiki: mat-ly Mezhdunar. nauchn. konf. Minsk, s. 13–17).*
- Іваницька, М. Л., Кісельова, М. (2009)**   Метафоричні новотвори у публіцистиці та підходи до їх відтворення при перекладі (на матеріалі статей на економічну тематику) // *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. Винниченка, Вип. 81 (4), с. 150–154. (*Ivanytska, M. L., Kiselova M. Metaforichni novotvory u publitsystytsi ta pidkhody do yikh vidtvorennia pry pereklyadi (na materialii statei na ekonomichnu tematyku) // Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*. Kirovohrad: RVV KDPU im. Vynnychenka, Vyr. 81 (4), s. 150–154).
- Мартинюк, А. П. (2011)**   Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 196 с. (*Martyniuk, A. P. Slovnyk osnovnykh terminiv kohnityvno-dyskursyvnoi linhvistyky*. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 196 s.).
- Остапович, О. Я. (2002)**   Лінгвістичні особливості політичного дискурсу Австрії (на матеріалі національної фразеології) // *Журнал української геополітики, філософії та культури* <<http://newright.primordial.org.ua/ostap.htm>> (17.02.2021). (*Ostapovych, O. Ya. Linhvistychni osoblyvosti politychnoho dyskursu Avstrii (na materialii natsionalnoi frazeolohii) // Zhurnal ukrainskoi heopolityky, filosofii ta kultury* <<http://newright.primordial.org.ua/ostap.htm>> (17.02.2021).
- Остапович, О. Я. (2009)**   Мовно-гуманітарна політика як фактор європейської безпеки // *Вісник наук. інформ.-аналіт. центру НАТО Прикарп. нац. ун-ту ім. В. Стефаніка. Сер. Філологія*. Івано-Франківськ, Вип. 3, с. 138–146. (*Ostapovych, O. Ya. Movno-humanitarna polityka yak faktor yevropeiskoi bezpeky // Visnyk nauk. inform.-analit. tsentru NATO Prykarp. nats. un-tu im. V. Stefanyka. Ser. Filolohiia*. Ivano-Frankivsk, Vyr. 3, s. 140–141).
- Печеранський, І., Васкул, Х. (2018)**   Сучасний медійний дискурс та роль у ньому журналістського розслідування // *Вісник Київського національного університету культури і мистецтва. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво*, Вип. 2, с. 22–29. (*Pecheranskyi, I., Vaskul, Kh. Suchasnyi mediinyi dyskurs ta rol u nomu zhurnalistskoho rozsliduvannia // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Serii: Audiovizualne mystetstvo i vyrobnytstvo*, Vyr. 2, s. 22–29).
- Підкаміна, Л. В. (2017)**   Неологізми в сучасному українському медіадискурсі: особливості виникнення та функціонування // *Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 8: Філол. науки (мовознавство і літературознавство): зб. наук. праць*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, Вип. 9, с. 95–101. (*Pidkamina, L. V. Neolohizmy v suchasnomu ukrainskomu mediadyskursi: osoblyvosti vynykennia ta funktsionuvannia // Nauk. chasopys Nats. ped. un-tu im. M. P. Drahomanova. Serii 8: Filol. nauky (movoznavstvo i literaturoznavstvo): zb. nauk. prats*. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, Vyr. 9, s. 95–101).

- Селіванова, О. (2008)** Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підруч. Полтава: Довкілля-К, 711 с. (*Selivanova, O. Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy: pidruch. Poltava: Dovkillia-K, 711 s.*)
- Сепир, Э. (1993)** Избранные труды по языкознанию и культурологии. Москва: Прогресс, 656 с. (*Sepir, E. Izbrannye trudy po iazykoznaniiu i kulturologii. Moskva: Progress, 656 s.*)
- Сулим, В. (2016)** Фразеологічні дивергеми у німецькій варіантології // *Іноземна філологія*, Вип. 129, с. 13–20. (*Sulym, V. Frazеolohichni dyverhemy u nimetskii variantolohii // Inozemna filolohiia, Vyp. 129, s. 13–20.*)
- Українська мова: енциклопедія (2004)** НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В. М. Русанівський [та ін.]. Київ : Вид-во „Українська енциклопедія“ ім. М. П. Бажана, 822 с. (*Ukrainska mova: entsyklopediia / NAN Ukrainy, In-t movoznav. im. O. O. Potebni, In-t ukr. movy; redkol.: V. M. Rusanivskyi [ta in.]. Kyiv : Vyd-vo „Ukrainska entsyklopediia“ im. M. P. Bazhana, 822 s.*)
- Шевелідзе, Л. Д. (2021)** Мовні засоби реалізації комунікативних стратегій у дискурсі соціальних мереж (на матеріалі української й англійської мов) : дис. канд. філол. наук. Вінниця, 240 с. (*Shevelidze, L. D. Movni zasoby realizatsii komunykatyvnykh stratehii u dyskursi sotsialnykh merezh (na materialii ukrainskoi y anhliiskoi mov) : dys. kand. filol. nauk. Vinnytsia, 240 s.*)
- АКТЕ (1994)** AKTE über die Bedingungen des Beitritts des Königreichs Norwegen, der Republik Österreich, der Republik Finnland und des Königreichs Schweden und die Anpassungen der die Europäische Union begründenden Verträge, Protokoll Nr. 10 – über die Verwendung spezifisch österreichischer Ausdrücke der deutschen Sprache im Rahmen der Europäischen Union <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX%3A11994N%2FPRO%2F10>> (29.03.2021).
- Ammon, U. (1991)** The differentiation of the German language into national varieties of the Federal Republic of Germany (F. R. G.) the German Democratic Republic (G. D. R.), Austria and Switzerland // *History of European Ideas*, 13(1/2), p. 75–88.
- Ammon, U. (1995)** Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Das Problem der nationalen Varietäten. Berlin – New York: de Gruyter, 575 S.
- Bartmiński, J. (1986)** Czyż zajmuje się etnolingwistyka? // *Akcent*, No 4 (26), s. 16–17.
- Besters-Dilger, J. (2002)** Deutsche lexikalische Entlehnungen im Ukrainischen. Zur Frage der polnischen Vermittlung und heutigen Aktualität. – In: *Crossroads of Cultures: Central Europe*. Brno, S. 25–51. (*Litteraria Humanitas*, XI).
- Bevölkerung (2007)** Bevölkerung 2001 nach Umgangssprache, Staatsangehörigkeit und Geburtsland. Statistik Austria. Die Informationsmanager <http://www.statistik.at/web_de/static/bevoelkerung_2001_nach_umgangssprache_s_taaatsangehoerigkeit_und_geburtsland_022896.pdf> (29.03.2021).
- Burger, H. (1990)** Sprache der Massenmedien. Berlin – New York: Walter de Gruyter, 334 S.
- Ebner, J. (1998)** Duden, Wie sagt man in Österreich? Wörterbuch des österreichischen Deutsch. Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich: Duden-Verlag, 480 S.
- Ebner, J. (2014)** Duden: Wie sagt man in Österreich? Wörterbuch des österreichischen Deutsch. Berlin: Dudenverlag, 460 S.
- Földes, C. (2003)** Dialektalität und Variation des Deutschen unter Mehrsprachigkeitsbedingungen // *Zeitschrift Für Dialektologie Und Linguistik*, 70 (2), S. 177–193.
- Hägi, S. (2006)** Nationale Varietäten im Unterricht Deutsch als Fremdsprache. Frankfurt am Main: Peter Lang, 257 S.
- Horner, K. (2011)** Media representations of multilingual Luxembourg. Constructing language as a resource, problem, right and duty // *Journal of Language and Politics*, 10 (4), p. 491–510.
- Koppensteiner, W. (2015)** Das österreichische Deutsch im plurizentrischen Kontext: Eine korpuslinguistische Untersuchung der österreichischen Presse im Zeitraum von 1986–2013. Diplomarbeit. Wien: Universität Wien, 230 S.
- Löffler, H. (1985)** Germanistische Soziolinguistik. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 267 S.
- Marek, R. (2014)** Zu slawischen Anleihen im österreichischen Deutsch und deren Lemmatisierung in „Duden. Deutsches Universalwörterbuch“ und „Duden. Wie sagt man in Österreich?“ // *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Germanica*, 10, S. 79–92.
- Muhr, R., Schrod, R., Wiesinger, P. (1995)** Österreichisches Deutsch. Linguistische, sozialpsychologische und sprachpolitische Aspekte einer nationalen Variante des Deutschen. Wien: Verlag Holder-Pichler-Tempsky, 402 S.
- Muhr, R. (1995)** Zur Sprachsituation in Österreich und zum Begriff „Standardsprache“ in

- plurizentrischen Sprachen. Sprache und Identität in Österreich. – In: *Muhr, R., Schrodt, R., Wiesinger, P.* Österreichisches Deutsch. Linguistische, sozialpsychologische und sprachpolitische Aspekte einer nationalen Variante des Deutschen. Wien: Verlag Holder-Pichler-Tempsky, S. 75–120.
- Pucher, M.,
Kranawetter, K.,
Reinisch, E.,
Koppensteiner, W.,
Lenz, A. (2022)** Perceptual effects of interpolated Austrian and German standard varieties // *Speech Communication*, 141, p. 107–120.
- Rheindorf, M.,
Wodak, R. (2019)** Genre-related language change: Discourse- and corpus-linguistic perspectives on Austrian German 1970–2010 // *Folia Linguistica*, 53(1), p. 125–167.
- Rössler, P. (2001)** Between online heaven and cyberhell – The framing of 'the internet' by traditional media coverage in Germany // *New Media & Society*, 3 (1), p. 49–66.
- Schmidlin, R. (2011)** Die Vielfalt des Deutschen: Standard und Variation. Berlin: De Gruyter, 372 S.
- Utri, R. (2012)** Die regionale Vielfalt des Deutschen als Kulturrealität am Beispiel des Österreichischen Deutsch // *Zeitschrift des Verbandes Polnischer Germanisten*, 1(4), p. 409–422.
- Wiesinger, P. (2006)** Das österreichische Deutsch in Gegenwart und Geschichte. Wien – Berlin: Lit Verlag, 428 S.
- Wiesinger, P. (2014)** Das österreichische Deutsch in Gegenwart und Geschichte. Wien/Berlin: Lit Verlag, 520 S.
- Zeman, D. (2009)** Überlegungen zur deutschen Sprache in Österreich. Linguistische, sprachpolitische und soziolinguistische Aspekte der österreichischen Varietät. Hamburg, 267 S.
- Zeman, D. (2021)** Besonderheiten in der Pragmatik der deutschen Sprache in Österreich // *Germanoslavica – Zeitschrift für Germano-slawische Studien*, 32 (2), S. 86–97.